

FRANSA'DA SOSYOLOJİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ VE FRANSTZ ÜNİVERSİTELERİNDE BUGÜNKÜ SOSYOLOJİ MÜFREDATI

Enes Kabakcı*

Özet: Bu çalışmada, sosyolojinin Fransa'da akademik kurumsallaşma sürecine dair bir dizi hatırlatma ve tespitin ardından, sosyolojinin Fransız üniversitelerinde bugün sahip olduğu önem ve sosyoloji bölümü mezunlarının iş hayatında ne tür pozisyonlarda iş imkânı bulabildikleri istatistiksel bir dizi bilgi ışığında değerlendirilmiştir. Ayrıca, bir merkez (Paris IV – Sorbonne) ve bir taşra (Grenoble) üniversitesi ile sadece sosyal bilimlerde lisans üstü öğretim veren Ecole des hautes études en sciences sociales (EHESS)'deki sosyoloji bölümlerinin müfredatı bir liste şeklinde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji Tarihi, Fransız Sosyolojisi, Sosyoloji Müfredatları, Sorbonne Üniversitesi, Grenoble Üniversitesi, Ecole des hautes études en sciences sociales (EHESS).

The Historical Evolution of Sociology and Its Current Programmes in French Universities

Abstract: After reviewing the historical evolution and process of institutionalisation of Sociology and its importance as an academic discipline in French universities, in the light of empirical and statistical data, this paper aims to examine the employment opportunities and chances of sociology graduates in job markets. It also does a comparative analysis of sociology course programmes and syllabuses taught and followed in French Higher education institutions such as Sorbonne, Grenoble and EHESS.

Key Words: History of Sociology, French Sociology, Sociology Course Programmes, Sorbonne University, Grenoble University, Ecole des hautes études en sciences sociales (EHESS).

---

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

“Sosyolojinin on dokuzuncu asırdaki ilerlemesinde Fransa’nın ne kadar payı olduğunu tespit etmek, büyük ölçüde bu bilimin tarihini yazmakla eşdeğerdir. Zira sosyoloji Fransa’da ve bu asır zarfında doğmuş ve esas itibarıyla bir Fransız bilimi olarak kalmıştır”¹. Durkheim’in yirminci yüzyılın hemen başında yapmış olduğu bu tespit, sosyolojinin diğer Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri’nde gösterdiği hızlı gelişmeyle geçerliliğini kısa sürede yitirse de Fransa bugün hâlâ sosyolojik üretimin önemli merkezlerinde biri olma özelliğini korumaktadır. Sosyoloji disiplininin gelişimi ve bugün vardığı nokta itibarıyla Fransa’nın tarihsel ve güncel önemi bu makalenin konusunu teşkil etmektedir. Bu çerçevede, sosyolojinin Fransa’da akademik kurumsallaşma sürecine dair bir dizi hatırlatma ve tespitin ardından, sosyolojinin Fransız üniversitelerinde bugün sahip olduğu önem ve sosyoloji bölümü mezunlarının iş hayatında (özel sektör, kamu kurumları, yüksek bürokrasi, vb.) ne tür pozisyonlarda iş imkânı bulabildikleri istatistiksel bir dizi bilgi ışığında değerlendirilecektir. Son olarak da bir merkez (Paris IV – Sorbonne) ve bir taşra (Grenoble) üniversitesi ile sadece sosyal bilimlerde lisansüstü öğretim veren Paris’teki *École des hautes études en sciences sociales* (EHESS)’deki sosyoloji bölümlerinin müfredatı verilecektir.

Kurumsallaşma

“Sosyoloji” neolojizmi ilk olarak 1838’de Auguste Comte (1798-1857) tarafından *Cours de philosophie positive* (Pozitif Felsefe Dersleri)’in 47. dersinde kullanılmıştır. Bu tarihe kadar “*science sociale*” (toplumsal bilim) veya “*phisque sociale*” (toplumsal fizik) ifadeleri kullanılmaktaydı. Bu ifadeler, “sosyoloji” kavramının icadından sonra da uzun bir süre kullanımda kalmıştır. Sosyolojinin kendine ait kavram ve yöntemleriyle müstakil bir disiplin olarak ortaya çıkması ise on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Bu asrın sonuna gelindiğinde, Fransa’da akademik itibar ve bilimsel meşruiyet kazanma noktasında birbiriyle rekabet halinde olan üç ana akım ortaya çıkmıştır.

¹ Émile Durkheim, « La sociologie en France au XIXe siècle », *Revue bleue*, 4. seri, c. XIII, sy. 20, 1900, s. 609. Durkheim’in bu makalesi Necmeddin Sadık tarafından tercüme edilmiş ve *İçtimaiyat Mecmuası*’nın 4 ve 5. sayılarında iki bölüm halinde yayınlanmıştır (Temmuz-Ağustos 1333/1917).

Bunlardan ilki, kuruculuğunu maden mühendisi Frédéric Le Play (1806-1882)'in yaptığı okuldur. Özellikle *Les ouvriers européens* (Avrupalı İşçiler)² adlı eseriyle tanınan Le Play, işçi sınıfı üzerine monografik araştırmalar yapmak üzere 1856'da *Société d'économie sociale* (Toplumsal Ekonomi Derneği) adında bir dernek kurmuştur. Le Play'in takipçileri, ilk sayısı 1881'de çıkan ve 1930'a kadar ayda iki kez yayınlanan *Réforme sociale* (Sosyal Reform) dergisi etrafında bir araya gelmişlerdir. Le Play'in ölümünden üç yıl sonra takipçileri arasında bir bölünme yaşanmış; Henri de Tourville (1842-1903) ve Edmond Demolins (1852-1907), üstatlarının siyasi görüşlerini³ bir kenara bırakıp yalnızca bilimsel yaklaşımlarını devam ettirmeyi amaçlayarak *Société de la science sociale* (Toplumsal Bilim Derneği) adıyla yeni bir dernek kurmuş ve 1886'da aynı isimle (*Science sociale*) bir de dergi yayınlanmaya başlamışlardır. Diğer grup ise Le Play'in siyasi, toplumsal ve bilimsel düşüncelerini bir bütün halinde sahiplenmeye devam etmiştir. Faaliyetlerini *Société d'économie sociale* çatısı altında sürdüren bu ortodoks ekip ile Tourville ve Demolins'in kurduğu *Science sociale* grubu 1936'da birleşerek *Les Études sociales* (Toplumsal İncelemeler) adında yeni bir yayın organı kurmuşlardır. Bu dergi, 2009 yılında 150. sayısına ulaşmıştır.

Fransız sosyolojisi – ve hatta genel olarak sosyoloji disiplini–, anket ve istatistiksel analize dayalı monografik yöntem ile saha çalışmalarını önemli ölçüde bu akıma borçludur⁴. Ancak, Katolik çevrelerle ilişkileri ve reaksiyoner siyasi görüşlerinden ötürü Le Play okulunun akademik itibarı Fransa'da hep tartışma konusu olmuş ve 1910'lardan itibaren etkinliğini giderek azalmıştır.

İkinci akımı, felsefe ve ekonomi agregasyonu almış olan René Worms (1869-1926)'un öncülüğünde ve Comte düşüncesinden mühlhem organisist⁵ bir paradigma etrafında toplananlar oluşturmaktadır. Worms, on dokuzuncu yüzyılın sonunda Fransa'da birçok bilimsel dergi ve derneğin fikir babalığı ve kuruculuğunu yapmıştır. Bunlar arasında özellikle, Ocak 1893'de yayınlanmaya

² Frédéric Le Play, *Les ouvriers européens : étude sur les travaux, la vie domestique et la condition morale des populations ouvrières de l'Europe*, Paris, Imprimerie impériale, 1855.

³ Le Play'in "reaksiyoner" hatta "karşı-devrimci" olarak nitelendirilmesine neden olan muhafazakar görüşleri, dönemin siyasi ve katolik çevreleriyle olan ilişkileri için bkz. *Frédéric Le Play : parcours, audience, héritage*, der. Antoine Savoye ve Fabien Cardoni, Paris, École des mines de Paris, 2007; *Les Études sociales*, (özel sayı: « Le Play et le monde catholique »), sy. 149-150, 2009.

⁴ Le Play'in halefleri, bugün Fransa'da saha araştırmaları, monografi ve istatistiksel gözlem yönteminin öncülleri kabul edilmekte ve hatta 1946'da kurulan, ülkenin köklü ve itibarlı kurumlarından INSEE (*Institut national de la statistique et des études économiques* / Ulusal İstatistik ve Ekonomik Çalışmalar Kurumu)'nin habercileri arasında sayılmaktadır.

⁵ René Worms, *Organisme et société*, Paris, V. Giard & E. Brière, 1896.

başlayan *Revue internationale de sociologie* (Uluslararası Sosyoloji Dergisi) ve aynı yılın Temmuz ayında kurulan *Institut internationale de sociologie* (Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü) ile 1895’de kurulan *Société de sociologie de Paris* (Paris Sosyoloji Derneği)’i zikretmek gerekir: Worms’un genel sekreterliğini yaptığı, başkanlığını ise Gabriel Tarde (1843-1904)’ın üstlendiği Paris Sosyoloji Derneği, sosyoloji amatörlerine hitap etmeyi amaçlıyordu. Worms ve Tarde her ne kadar bu dernek çatısı altında görev alsalar da bu durum şüphesiz, onların aynı sosyolojik yaklaşımı paylaştıkları anlamına gelmemektedir. 1890’da *Les lois de l’imitation* (Taklidin Yasaları)⁶ adlı eserini yayınlayan Tarde, Worms’un tersine sosyolojiyi organizizmin etkisinden kurtarmayı amaçlıyor ve toplumsal olayların kavranmasında psikolojik saikleri ön olana çıkararak bir yaklaşımı benimsiyordu. Tarde, yaşadığı dönemde ses getiren bir sosyolojik yaklaşım ortaya koymayı başarmış olsa da hiçbir müridi olmadığı için düşüncesi okullaşamamış, bu nedenle de akademik etkisi sınırlı olmuştur.

Bugün Fransız sosyolojinde olduğu kadar dünya sosyolojisinde önemli bir yer tutan ve yazının başında belirttiğimiz üç akımdan en önemlisi, hiç kuşkusuz Émile Durkheim (1858-1917) öncülüğünde gelişmiştir. Felsefe agregasyonu aldıktan sonra Bordeaux’da pedagoji ve sosyal bilim dersleri veren Durkheim, 1902’de Sorbonne Üniversitesi’ne atanmış; burada ilk sosyoloji kürsüsünü kurmuş ve Célestin Bouglé, Marcel Mauss, François Simiand, Maurice Halbwachs gibi üniversite öğretim üyelerini etrafında toplamayı başarmıştır. Felsefe, tarih, etnoloji, hukuk gibi disiplinlerin kesişim noktasında bulunan sosyolojiyi otonom bir bilim dalı olarak kurmayı amaçlamış, bu disiplinin sınırlarını net bir şekilde çizmeye çalışmıştır. Özellikle sosyoloji ile, Tarde’in öncelediği psikoloji arasına kesin sınırlar çekmeye özen göstermiştir. Yukarıda adı geçen isimlerle ilk sayısı 1896’da yayınlanan *L’Année sociologique* adlı dergiyi yayınlamaya başlamıştır. 1925’e kadar her yıl çıkan dergi, kısa bir duraklamanın ardından 1934-1942 yılları arasında *Annales sociologiques* adıyla yayınlanmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise tekrar ilk ismiyle yayın hayatına dönmüştür⁷.

Durkheim sosyolojisinin okullaşarak günümüze kadar etkisini sürdürebilmesinin nedenini, sadece *De la division du travail social* (1893), *Les*

⁶ Gabriel Tarde, *Les lois de l’imitation : étude sociologique*, Paris, F. Alcan, 1890.

⁷ *L’Année sociologique*’in 2010 yılının ikinci sınıftına ait son sayısı “Müzik Sosyolojisi” konusunu ele almaktadır.

règles de la méthode sociologique (1895), *Le Suicide* (1897), *Les formes élémentaires de la vie religieuse* (1912) gibi kurucu metinlere bağlamak eksik olacaktır. Bu metinler, gerek sosyoloji disiplinin oluşması ve sınırlarının çizilmesi noktasındaki teorik katkıları, gerekse bu bilim dalı için vazgeçilmez olan ampirik derinlikleri ile bugün yürütülen araştırmalar için hâlâ referans kaynağı olmaya devam etmektedir. Ancak Durkheimci sosyolojinin okullaşması asıl *L'Année sociologique* ve Durkheim'in üniversitede kendine açmayı başardığı alan ile mümkün olmuştur. Dergi, Durkheim ve Fransa'nın değişik üniversitelerde görev yapan takipçileri için yapıkları araştırmaları tartışma, sosyolojik yaklaşımlarını yayma imkanı veren bir zemin olurken, üniversitede olmaları da bu düşüncelerin akademik meşruiyet kazanmasını kolaylaştırmıştır. Fransız sosyoloji okulunun oluşumunda en büyük payın, *L'Année sociologique* ve Durkheimcilerin Fransız üniversitelerinde sürdürdükleri faaliyetlere ait olduğunu söylemek abartılı bir değerlendirme olmayacaktır.

Yirminci Yüzyılın İkinci Yarısında İki Öncü: Bourdieu ve Touraine

İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar Fransız sosyolojisinde Durkheim okulunun ağırlığı hissedilmektedir. Savaş sonrası dönemde ise yeni yaklaşımlar belirlemeye başlamıştır. Bu süreçte Pierre Bourdieu (1930-2002)'nün rolü önemlidir. Bourdieu, felsefe agregasyonu sahibi olmasına rağmen 1950'li yılların sonlarında beşeri bilimlere ve özellikle sosyolojiye ilgi duymaya başlamıştır. Felsefeden sosyolojiye geçişinde Cezayir'de geçirdiği yılların payı büyüktür. Bourdieu, 1958-1960 yılları arasında Cezayir Edebiyat Fakültesi'nde asistan olarak çalışmış, bu esnada Cezayir halkının verdiği bağımsızlık mücadelesine tanıklık etmiş ve toplumu doğrudan gözleme imkânı bulmuştur. İlk eserlerinden olan *Cezayir Sosyolojisi* adlı çalışmasını da bu süreçte hazırlamıştır⁸.

Weber'den “sembolik” kavramsallaştırmasını, Marx'tan “sermaye” kavramını, Durkheim'den determinizmi, Mauss ve Lévi-Straus'tan yapısalcılığı ödünç alan Bourdieu, klasik sosyolojinin bir varisi olarak yirminci yüzyılın son çeyreğine damgasını vurmuştur. Bu arada, Durkheim'den esinlenerek sosyal bir determinizmin savunuculuğunu yaptığı iddia edilerek eleştirilmiştir.

⁸ Pierre Bourdieu, *Sociologie de l'Algérie*, Paris: Presses universitaires de France, 1958.

Bourdieu'nün sosyolojisi, sosyal hiyerarşilerin yeniden üretilme mekanizmalarının analizine odaklanır. Söz konusu yeniden üretim sürecinde, marksist ekonomik determinizmin yanı sıra sembolik ve kültürel faktörlerin de önemli olduğunun altını çizer. Bu çerçevede Bourdieu, geliştirdiği veya yeniden tanımladığı “sembolik şiddet”, “alan” ve “habitus” kavramlarından hareketle yeni bir eylem kuramı geliştirir.

Bourdieu, 1960'da Paris'e döndükten sonra Raymond Aron'un asistanı olur. Aron, bu parlak araştırmacıyı, 1959'da *Ford Foundation*'ın sağladığı finansal destekle kurduğu *Centre de sociologie européenne* (Avrupa Sosyolojisi Merkezi)'in sekreterliğine getirir. 1968 olayları esnasında Bourdieu ile Aron'un yolları ayrılır fakat Merkez'in çalışmaları Bourdieu'nün öncülüğünde sürer.

Bourdieu, 1964'de Lille'de doçent olur. Bu arada Paris ile ilişkisi sürer ve aynı yıl *École pratique des hautes études* (EPHE)'de göreve başlar⁹. 1979'da, *International Sociological Association* (ISA) tarafından yirminci yüzyılın en önemli on eseri arasında gösterilecek¹⁰ olan *Distinction* adlı kitabını yayınlar. 1981'de, Fransa üniversite sisteminin en itibarlı kurumu olan *Collège de France*'da profesör olur. 1993 yılında, CNRS (*Centre national de la recherche scientifique*)'in 1954'den beri her sene verdiği altın madalya ödülü Bourdieu'nün olur. Bu prestijli ödül ilk defa bir sosyologa verilmektedir¹¹.

Bourdieu, 1975'de Fernand Braudel'in desteğiyle *Actes de la recherche en sciences sociales* adında bir dergi çıkarır. Bourdieu'nün ölümünden sonra gerek *Centre de sociologie européenne* ve gerekse *Actes de la recherche en sciences sociales* faaliyet ve yayınlarına devam eder¹² ve Fransız sosyolojinin başlıca üretim merkezlerinden biri olma özelliğini sürdürür.

Bourdieu, Fransa'da angaje bir entelektüel olarak tebarüz etmiş bir sosyologdur. Birçok greve aktif destek vermiş, neoliberal politikalara karşı çıkmış ve böylece 1990'lı yıllarda alter-küreselleşme hareketinin en önemli figürlerinden biri olmuştur. Kazanmış olduğu şöhret onu anti-medyatiklerin en medyatığı haline getirmiştir.

⁹ Bourdieu, EPHE bünyesinde yer alan Ekonomik ve Sosyal Bilimler Şubesi (*VF Section*)'ne atanmıştı. VI. Şube olarak da bilinen bu bölüm 1947'de Lucien Febvre, Charles Morazé ve Fernand Braudel tarafından kurulmuş, hızlı bir büyüme gösterdiğinden 1975'de EPHE'den ayrılarak bağımsız bir kurum haline dönüşmüş ve *École des hautes études en sciences sociales* (EHESS) adıyla yeniden yapılandırılmıştır.

¹⁰ http://www.isa-sociology.org/books/vt/bkv_000.htm

¹¹ <http://www.cnrs.fr/fr/recherche/prix/medaillesor.htm>

¹² Eylül 2010'da 184. sayısına ulaşmıştır.

Fransa'nın yirminci yüzyılda yetiştirdiği bir diğer önemli sosyolog “toplumsal eylem” (*action sociale*) kavramsallaştırmasını literatüre kazandıran ve yeni toplumsal hareketler üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Alain Touraine (1925-)’dir. 1950’de agregasyonunu tarih alanında almış olan Touraine de siyasal angajmanı ve özellikle – başta Şili olmak üzere – Latin Amerika’ya olan ilgisiyle dikkat çeker. EHESS bünyesinde kurduğu *Centre d’analyse et d’intervention sociologiques* (CADIS) adlı merkezde emekli olana kadar ekibiyle birlikte post-endüstriyel dönem, işçi ve kadın hareketleri gibi konular üzerinde çalışmalar yürütmüştür. Touraine’in klasik sosyolojiye yönelttiği başlıca eleştiri – ki bu eleştiri onun Fransız sosyolojisinde kendine ayrı bir yer bulmasına neden olmuştur – şudur: Tarihçiler nasıl evrimci bakış açısından kurtulmak mecburiyetinde iseler, sosyologlar da “toplum”-“toplumsal” kavramlarından kurtulmak ve özne-aktör kavramlarını ön plana çıkarmak durumundadırlar.

Fransa’da Sosyoloji Mezunlarının Çalışma Alanları

Son 20 yıl göz önüne alındığında, Fransa’da sosyoloji bölümü mezunlarının sayısının yılda ortalama % 6 arttığı görülmektedir¹³. Ayrıca sosyoloji, Fransa’da beşeri bilimler arasında lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde en fazla mezun veren disiplinlerden biridir. 1980’li yıllarda doktora çalışmalarına ilgi azalmışken, 2000’li yıllarda yeniden yükselişe geçmiştir. 2000-2005 tarihleri arasında yılda ortalama 141 tez savunulmuştur. Buna karşın, CNRS ve üniversiteler 2000 yılından itibaren sosyologlara yılda ortalama ancak 45 kadro verebilmiştir.

Bugün Fransa’da sosyoloji doktorası yapanların sadece 1/3’ü araştırma merkezleri ve üniversitelerde iş bulabilmektedirler. Geriye kalanlar ise, akademi dışı alanlarda çalışmaktadır. Sadece yüksek lisans yapmış olanlara bakıldığında ise (yılda ortalama 1351 kişi) bunların tamamının akademi dışında çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Lisans, yüksek lisans ve doktora mezunu sosyologların geneli değerlendirmeye alındığında, akademik alan dışında çalışanların % 37’si kamu sektöründe, % 63’ü ise özel sektörde iş bulabilmektedir. Bu iki oran arasındaki fark diğer insan ve toplum bilimlerine

¹³ Bu bölümdeki istatistiksel bilgiler için *European Sociological Association* (ESA)’ın Eylül 2007’de Glasgow’da düzenlediği kongrede, Odile Piriou tarafından sunulan « Que deviennent les anciens étudiants de sociologie en France ? » başlıklı tebliğ esas alınmıştır.

göre daha yüksektir. Bunun en önemli sebebi, sosyolojinin orta öğretim müfredatında fazla yer tutmamasından dolayı sosyoloji mezunlarının liselerde öğretmenlik yapma imkânına, felsefe ve edebiyat gibi alanlardan mezun olanlara oranla daha az sahip olmalarıdır¹⁴.

Sosyoloji mezunları arasındaki işsizlik ise beşeri bilimlerin diğer dallarından pek farklı değildir. Hatta sadece lisans düzeyi dikkate alındığında sosyoloji mezunlarının, beşeri bilimlerden mezun olanların geneline göre, az da olsa daha şanslı oldukları gözlemlenmektedir. Sosyoloji lisans diplomasına sahip olanlarda işsizlik oranı % 9 iken, bu oran beşeri bilimlerin geneli göz önüne alındığında % 10'a çıkmaktadır.

Doktora düzeyinde ise işsizlik oranı sosyologlarda % 29 iken, insan ve toplum bilimlerinin genelinde % 20'dir. Fakat bu oran hesaplanırken, sosyolojide doktora yapmakta olanlar ve dokorasını bitirmiş olanlar; diğer insan ve toplum bilimlerinde ise sadece dokorasını bitirmiş olanlar hesaba katılmıştır. Sistemin, eğitimi tamamlamış olanları sürdürmekte olanlara tercih ettiği gerçeği göz önünde tutulduğunda, aradaki farkın burada belirtilen orandan daha düşük olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir nokta, sosyolojide profesyonel *master* yapanların araştırma *masterı* yapanlara göre iş bulmada daha şanslı olduklarıdır¹⁵. Araştırma *masterı* yapanların % 10'u, profesyonel *master* yapanların ise yalnızca % 3'ü işsiz kalmaktadır. Sadece profesyonel *master* mezunları değerlendirilmeye alındığında ise, sosyolojide profesyonel *master* yapanların diğer sosyal bilimlerde profesyonel *master* yapanlara göre daha şanslı oldukları görülmektedir.

Lisans, yüksek lisans / *master* ve doktora mezunları birlikte değerlendirildiğinde ise sosyoloji mezunlarının sosyal bilimlerin diğer dallarından mezun olanlara göre yüksek memur / üst düzey yönetici olma şanslarının daha zayıf olduğu görülmektedir. Sosyolojide bu oran % 45, diğer sosyal bilim dallarında ise % 54'dür. Bu noktada yine profesyonel *master* yapanların daha şanslı olduğu

¹⁴ Durkheim'den hemen sonra sosyoloji pedagojik bir başarı göstermiş ve ortaöğretim müfredatına girmiştir. Dönemin ders kitapları, Fransız sosyolojisinin önde gelen isimleri tarafından hazırlanmıştır. Bu konuda bkz. Marcel Mauss, « La sociologie en France depuis 1914 », *Science française*, c. I, Paris, Larousse, 1933, s. 36- 46.

¹⁵ Fransa'da iki tür yüksek lisans eğitimi verilmektedir: iş hayatına yönelik *master professionnel* (profesyonel yüksek lisans) ve araştırmaya yönelik ve doktora geçiş imkânı veren *master recherche* (araştırma yüksek lisansı).

görülmektedir: Sosyolojide profesyonel *master* yapanların % 42'si, araştırma *masterı* yapanların ise % 28'i üst düzey yönetici olabilmektedir.

Maaşlara gelince; sosyoloji mezunları – lisans, yüksek lisans ve doktora mezunlarının toplamı dikkate alındığında – ortalama aylık 1433 € kazanmaktadırlar. Diğer beşeri bilimlerde bu ortalama 1534 €'dur. Sosyolojide profesyonel *master* yapanların aylık ortalama kazançları ise 1500 € düzeyine çıkmaktadır. Araştırma *masterı* yapmış olanlarda ise bu rakam 1379 €'da kalmaktadır.

Fransız Yüksek Öğretim Kurumlarında Sosyoloji Müfredatı

Fransız üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumları, sosyoloji alanında oldukça zengin bir müfredat sunmaktadır. Özellikle lisans üstü¹⁶ müfredat, son derece spesifik dersleri içermektedir. Aşağıda, Fransa geneli hakkında bir fikir sahibi olma noktasında temsil kabiliyetine sahip üç kurumun sosyoloji bölümlerindeki müfredatları verilmiştir. Bunlardan ilki bir merkez üniversitesi olan Paris IV – Sorbonne, diğeri ise önemli bir taşra üniversitesi olan Grenoble Üniversitesi'dir. Bu iki köklü ve büyük üniversitenin yanı sıra, Fransa yüksek öğretim sistemi içinde sosyal bilimler alanında en prestijli kurumlardan biri olan, araştırma odaklı ve ağırlıklı olarak yüksek lisans ve doktora eğitimi veren EHESS'te okutulan sosyoloji seminerlerinin kapsamlı bir listesi verilmiştir¹⁷. Özellikle bu sonuncu kurumda verilen seminerler, sosyolojinin çok genel / temel meselelerinden son derece spesifik alanlarına kadar büyük bir çeşitlilik arz etmektedir.

¹⁶ Fransa'da doktora programlarında istisnai durumlar haricinde zorunlu dersler yoktur. Ancak, danışman öğretim üyesi gerekli gördüğü takdirde, doktora adayı öğrencisine bir dizi semineri takip etmesini tavsiye edebilmektedir.

¹⁷ Bu kurumda ayrıca "*Diplôme de l'EHESS*" (EHESS Diploması) diye tabir edilen ve bu kuruma münhasır olan bir program bulunmaktadır. Bu programa katılan öğrenciler, danışmanlarının tavsiyeleri doğrultusunda bir dizi seminer takip etmek ve orijinal olmak kaydıyla arzu ettikleri bir konuda derinlemesine bir araştırma yaparak doktora tezi kadar uzun soluklu ve hacimli olmayan bir metin hazırlamakla yükümlüdürler. Bu programın normal süresi üç yıldır. Bu program lise mezunu olup üniversiteye düzenli bir biçimde devam edebilecek durumda olan öğrencilere hitap etmemektedir. Bu diplomayı almaya hak kazananlar doğrudan *mastera* başvurabilmektedirler.

Paris IV – Sorbonne Üniversitesi¹⁸

Lisans¹⁹

1. Yarıyıl

Sosyoloji Geleneği: Fransa’da Sosyolojinin Gelişmesi ve Kurumsallaşması (1880-1960)

Kuram ve Kavramlar: Sosyolojik Düşünmenin Temelleri

Sosyal Bilimlerde Araştırma: Sosyal Bilimlerde Anket Yöntemlerine Giriş

Bilişim

İngilizce

2. Yarıyıl

Sosyoloji Geleneği: Almanya’da Sosyolojinin Gelişmesi ve Kurumsallaşması

Dünyanın Büyübozumu - Rasyonalizasyon

Kuram ve Kavramlar: Sosyolojide Yapısal ve Bireysel Düzeyler Arasında Diyalektik

Sosyal Bilimlerde Araştırma

Genel Kültür: Çağdaş Toplumsal Dünya

Nicel Yöntemler

İngilizce

3. Yarıyıl

Sosyoloji Geleneği: Amerikan Sosyoloji Geleneği (1880-1960)

Kuram ve Kavramlar

Nicel Yöntemler

Nitel Yöntemler

Genel Kültür: Sosyolojinin Alanları

Bilişim

İngilizce

¹⁸ Tarih, felsefe, coğrafya gibi diğer bölümlerden seçmeli olarak alınması gereken (her yarıyıl ortalama iki ders) dersler gösterilmemiştir.

¹⁹ Fransız üniversitelerinde 2007’de “Bologna Süreci”ne geçişle birlikte sosyal bilimlerinde lisans eğitimi üç yıla inmiştir. *Master* dönemi ise iki yıl sürmektedir. Bu dönem zarfında öğrenciler, derslerinin yanı sıra / ardından bir staj yapmak (profesyonel *master*) veya tez yazmakla (araştırma *masterı*) yükümlüdürler.

4. Yarıyıl

Sosyoloji Geleneği: Amerikan Sosyoloji Geleneği (1880-1960)

Kuram ve Kavramlar

Nicel Yöntemler

Nitel Yöntemler

Genel Kültür: Çift ve Aile Sosyolojisi

Bilişim

İngilizce

5. Yarıyıl

Tarihsel Sosyoloji

Eylem Sosyolojisi

Bilim Sosyolojisi

Sapma Sosyolojisi

Sosyal Psikolojiye Giriş

Çağdaş Alman Sosyolojisi

Temel Matematik

İstatistik

6. Yarıyıl

Sosyoloji Geleneği

Normlar Sosyolojisi

Bilgi Sosyolojisi

Deneysel Sosyoloji

Meslekler Sosyolojisi

Bilim Sosyolojisi

Müzik Sosyolojisine Giriş

Lineer Cebir: Temel Kavramlar

Araştırma Yüksek Lisansı

Sosyal Bilimler Epistemolojisi

Eylem Sosyolojisi

Ekonomik Sosyoloji

Kuramsal Derinleşme
Kurumlar Sosyolojisi
Eğitim Sosyolojisi
Bilgi Sosyolojisi
Sanat ve Müzik Sosyolojisi
Siyasal Sosyoloji ve Kamu Politikaları Analizi
Nitel analiz yöntemleri
SAS Yazılımı ile Veri Analizi

Profesyonel Yüksek Lisans (Toplumsal Mühendislik)

Epistemoloji
Eylem Sosyolojisi
Ekonomik Sosyoloji
İleri Araştırma Yöntemleri
Nicel Yöntemler
Nitel Yöntemler
SAS Yazılımı ile Veri Analizi
Bilişim
Fransa ve Avrupa'da Mesleki İlişkiler Sosyolojisi
Staj

Grenoble Üniversitesi

Lisans

1. Yarıyıl

Genel Sosyoloji: Sosyoloji Tarihi I
Etno-antropoloji
Saha ve Gözlem
Sosyolojide Uzmanlıklar
Bilişim

2. Yarıyıl

Genel Sosyoloji: Sosyoloji Tarihi II

Sosyo-Antropoloji
Din Antropolojisi *veya*
Ses ve Müzik Sosyolojisi *veya*
Ekonomik Antropoloji *veya*
Psikanaliz ve Toplum *veya*
Kültürel Değişim Sosyolojisi *veya*
Göç ve Etnik Gruplar Arası ilişkiler Sosyolojisi *veya*
Sanat Antropolojisi
Saha ve Gözlem
Sosyolojide uzmanlıklar
Eylem Sosyolojisi *veya*
Sanat Sosyolojisi *veya*
Sanal Olanın Sosyolojisi *veya*
Dil Sosyolojisi *veya*
Küreselleşme Sosyolojisi *veya*
Siyasal Sosyoloji *veya*
Çalışma Sosyolojisi
İngilizce
Betimsel ve Çıkarımsal İstatistik

3. Yarıyıl

Genel Sosyoloji: Sosyoloji Tarihi III
Sosyo-Antropoloji: Antropoloji I
Saha: Anket Hazırlama, Uygulama ve Veri Analizi
Sosyolojide Uzmanlıklar
Ekonomide Temel Kavramlar

4. Yarıyıl

Genel Sosyoloji. Paradigmalar I: Holizm
Sosyo-Antropoloji: Din Antropolojisi *veya*
Ses Antropolojisi *veya*
Ekonomik Antropoloji *veya*

Göç ve Etnik Gruplar Arası ilişkiler Sosyolojisi *veya*

Psikanaliz ve Toplum

Kültürel Değişim Sosyolojisi

Saha: Anket Soruları Hazırlama

Sosyolojide Uzmanlıklar

Eylem Sosyolojisi *veya*

Sanat Sosyolojisi *veya*

Sanal Olanın Sosyolojisi *veya*

Dil Sosyolojisi *veya*

Küreselleşme Sosyolojisi *veya*

İş Piyasaları Sosyolojisi *veya*

Siyasal Sosyoloji *veya*

Çalışma Sosyolojisi *veya*

Gündelik Hayat Sosyolojisi

İngilizce

5. Yarıyıl

Genel Sosyoloji. Paradigmalar II: Aksiyonizm

Sosyo-Antropoloji. Antropoloji II

Saha: Görüşme Yöntemi

Sosyolojide Uzmanlıklar: Çağdaş Toplumsal Sorunlar *veya*

Otorite Sosyolojisi *veya*

Kültür Sosyolojisi *veya*

Aile Sosyolojisi *veya*

Medya Sosyolojisi *veya*

Toplumsal Hareketler Sosyolojisi *veya*

Örgüt Sosyolojisi *veya*

Bilim Sosyolojisi *veya*

Eğlence ve Boş Vakit Sosyolojisi

Ekonomi

İngilizce

6. Yarıyıl

Genel Sosyoloji. Paradigmalar III: Interaksiyonizm

Sosyo-Antropoloji: Din Antropolojisi *veya*

Ses Antropolojisi *veya*

Ekonomik Antropoloji *veya*

Göçler ve Etnik Gruplar Arası İlişkiler Sosyolojisi *veya*

Psikanaliz ve Toplum *veya*

Kültürel Değişim Sosyolojisi

Saha: Görüşme Yönelimi

Sosyolojide Uzmanlıklar: Eylem Sosyolojisi *veya*

Sanat Sosyolojisi *veya*

Sanal Sosyolojisi *veya*

Dil Sosyolojisi *veya*

Küreselleşme Sosyolojisi *veya*

İş Piyasaları Sosyolojisi *veya*

Siyasal Sosyoloji *veya*

Çalışma Sosyolojisi *veya*

Gündelik Hayat Sosyolojisi

Yüksek Lisans

1. Yarıyıl

Sanat ve Kültür

Sanat ve Kültür Sosyolojisi (zorunlu)

Sanat ve Kültür Sosyolojisinin Güncel Sorunları: Sanatın Sosyo-Antropolojisi

Seçmeli: Müzik Sosyolojisi, Sinema Sosyolojisi, Plastik Sanatlar Sosyolojisi, Edebiyat Sosyolojisi, İmaj Sosyolojisi, Yorum Sosyolojisi, Kültürel Kurumlar Sosyolojisi, Müzeoloji.

Çağdaş Sosyoloji

Toplumsal Temsillerin Sosyolojisi

Seçmeli: Toplumsal Hareketler Sosyolojisi, Meslekler Sosyolojisi, Teknoloji ve İcatlar Sosyolojisi, Toplumsal Dünyalar Sosyolojisi, Yaralanabilirlik Sosyolojisi, Yabancı Figürleri, Meslekler Sosyolojisi.

Profesyonel Araştırma

Kültürel Bir Kurumda Staj

Metodoloji ve Master Tez Projesi

2. Yarıyıl

Kültürel Bir Kurumda Staj

Çalışma ve Araştırma Atölyesi

İngilizce

Sosyolojik Araştırmada Fotoğraf Kullanımı

Bilimsel Metin Hazırlama, Yeni Bilgi ve Belge Teknolojileri Uygulaması,
Yayın Projesi

Seminer ve Konferanslar

Master Tezinin Hazırlanması

EHESS (2010-2011 Akademik Yılı Sosyoloji Seminerleri)²⁰

Angajman Sosyolojisi: İktidarlar ve Baskılar

Antropoloji, Sosyal Bilimler ve Marksizm

Arap Dünyası'nın Antropolojisi

Araştırma Uygulamaları ve Toplumsal Gerçekliğin Anlamı: Sosyolojik,
Antropolojik ve Tarihsel Yaklaşımlar

Avrupa'da Kamusal İslam

Batı-Dışı Moderniteler: Türkiye ve Japonya

Bedenin Tarihi, Nesnelere, Yöntemler

Beslenme, Beden ve Sağlık

Bilginlerin Şehirleri (Londra, Paris, Şikago 1899-1939)

Charles Wright Mills Sosyolojisi

Cihat İdeolojisi

Cinsiyet Üzerine Klasik Metinlerin Analizi: Sanat ve Edebiyat Alanındaki
Feminist Kuramlar

Cinsiyet, Kuşak ve Etnisite

---

²⁰ Mükerrer veya birbirine çok yakın temalı seminerlere listede yalnızca bir defa yer verilmiştir.

- Çağdaş Ahlak Ekonomileri
Çağdaş Çevre Sosyolojisi
Çağdaş Demokrasinin Büyük Sorunları: Sosyolojik Yaklaşım
Çağdaş Rusya'nın Siyasal Sosyolojisi
Çağdaş Sosyolojiler
Çağdaşlığın Düşman Figürleri
Çalışma Tarihi ve Sosyolojisi
Çalışma ve Ekonomik Yaşam Sosyolojisi
Çalışma ve Örgütler Üzerine Saha ve Arşiv Araştırması
Çatışma Sosyolojisi
Devletin Tarihsel Sosyolojisi: Meseleler ve Paradigmalar
Dine Siyasal Yaklaşımlar
Eğitim Sistemlerinde Son Gelişmeler
Eğitim Sosyolojisi: Klasik Okumalar ve Yeni Açılımlar
Eğitimin Sonuçları ve Toplumsal Adalet
Entelektüel Tarih ve Sanat Sosyolojisi: Çapraz Yaklaşımlar
Erkek, Kadın, Aile ve Çocuk Sosyolojisi
Eros ve Demokrasi: Kadınlığın Geleceği
Eşitsizlik Üzerine İncelemeler
Fransızca Sosyoloji Metinleri Yazma ve Okuma Atölyesi
Güvenlikçi Küreselleşme
Gazetecilik ve Sosyal Bilimlerde Araştırma: Çapraz Bakışlar
Hristiyanlık, Ütopya, Modernite: Çağdaş Monarşizmin Sosyolojisi
Hukuk Kültürü Nedir?
İhtilafların Sosyo-Bilişimi
İktisat Sosyolojisi: Örgüt, İş, Pazar
İngilizce Metin Okuma Atölyesi: Anglo-Sakson Dünyada Yoksulluk ve Dışlanma
İngilizce Metin Okuma Atölyesi: Göç Sosyolojisinde Kimlik Kavramı
İnternet Çağında Medya ve Karşı-Kuvvet
İran'da Demokratik Hareketler

İskandinav Sistemlerinin Oluşumu ve Sosyal Koruma
İslam ve Kafkaslarda Ulusal Kimlik
İstatistiksel Araştırma
İş ve Sanat Sosyolojisi
Kadın Özgürleşme Hareketi Tarihi
Kentsel Marjinalliğin Sosyolojisi
Kim Ne Yaptı? Kurallar, Nedensellik, İtaat
Kolonyal Duruma Yeniden Dönüş
Kuzey Afrika Kabilesi Nedir? Monografiler Çağı
Kültürel Endüstri ve Kitle Kültürü
Kültür Sosyolojisi
Küreselleşme Sosyolojisi, Küreselleşme Sürecinde Sosyoloji. Küresel Çağda
Aktörler ve Toplumsal Hareketler
Küreselleşme ve Yerel Toplumsal Yaşanmışlık Arasında Kalkınmanın Tarihi
Küreselleşmenin Aktör ve Özneleri
Latin Amerika'da Siyaset Biçimleri (1945-2010)
Latin Amerika'da Yeni Dinsel Formlar: Antropolojik Yaklaşım
Laurence Sterne'den Jessica Sterne'e
Liberal Dünyanın Sosyolojisi: Büyüle(n)me, Boyunduruk, Buhran
Medya Sosyolojisi
Mektuplaşmanın Sosyolojik Analizi
Metropollerde Toplumsal Yırtılmalar ve Psikolojik Sorunlar
Mülakat Yöntemiyle Sosyolojik Araştırma
Orta Doğu'da Şiddetin Tarihsel Sosyolojisi
Örgüt ve Hükümet Tarihi ve Teknikleri
Özen Siyaseti, Cinsiyet İlişkileri, Tahakküm
"Paryalar Kapitalizmi": Ulus-Ötesi Ticaret Ekonomisinin Toplumsal ve Kentsel
Formları
Sembolik Araçlar Sosyolojisi
Silahlanma Üretimi, Güvenlik Üretimi ve Atlantik-Ötesi İlişkiler
Siyaset ve Din Antropolojisi

Siyaset ve İstatistik

Sosyal Ağlar Sosyolojisi

Sosyal Bilimler Epistemoloji

Sosyal Bilimlerin Yazılması

Sosyolojide İstatiksel Yöntemlere Giriş

Sosyolojide Klasik Yazarlar: Metin Okumaları

Sosyolojide Kuramlar ve Söylem Analizleri

Sosyolojide Tartışmalar / Tartışmaların Sosyolojisi

Sosyolojik Araştırma Nedir?

Sosyolojik Araştırmaların SPSS ile İstatiksel Kullanımına Giriş

Sosyolojinin Alanları

Sportif Performans Sosyolojisi

Şiddet Üzerine Sorgulamalar: Zulme Sosyo-Tarihsel Bir Yaklaşım

Teknik Meslekler Sosyolojisi

Toplumsal Alanın Filmini Yapmak

Toplumsal Sorunlar, Kamu Politikaları: Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da Reform

Toplumsal Yeniden-Üreme ve Çoğul Hiyerarşiler

Turizm: Araştırmalar, Kurumlar, Uygulamalar

XX. Yüzyılda Sağlık ve İlacın Küreselleşmesi: Bilgi, Endüstri, Düzenleme

Yaralanabilir Özne Sosyolojisi

Yazılı Basın Sosyolojisi

